

Developing Emotional Intelligence in Music Lessons

¹ Xanım Yasinli

<https://doi.org/10.69760/gsrh.0250206005>

Abstract: This article examines the role of music lessons in fostering emotional intelligence among school-age children. Emotional intelligence encompasses a child's ability to recognize and regulate personal emotions, understand the emotions of others, and demonstrate appropriate behavior in social interactions. Music education is considered a powerful tool in this process, as it naturally cultivates expressiveness, attentive listening, empathy, creativity, and collaboration. The study identifies that methods such as rhythm-based games, musical improvisation, group vocal activities, and creating stories through music significantly enhance students' emotional self-expression. Engaging with the character and mood of musical pieces, expressing emotions through melody, and collaborating during ensemble performance contribute to the development of empathy, social communication, and self-confidence. The findings suggest that systematically and purposefully structured music lessons make a substantial contribution to the development of children's emotional intelligence. Therefore, it is recommended that music teachers integrate emotionally oriented pedagogical methods into their instruction and respond sensitively to students' emotional experiences. Analyzing the emotional character of musical works plays a crucial role in enhancing children's empathy. The integration of music education with emotional development not only improves instructional quality but also supports the formation of well-balanced and harmonious personalities.

Keywords: *Emotional intelligence, music education, children's emotional development, empathy and social skills, music pedagogy.*

¹ Yasinli, Kh. Master's Student, Nakhchivan State University, Azerbaijan. Email: xanimyasinli2@gmail.com.
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1774-8814>

MUSIQİ DƏRSLƏRİNDƏ EMOSİONAL İNTELLEKTİN İNKİŞAFI

¹ Xanım Yasinli

<https://doi.org/10.69760/gsrh.0250206005>

Xülasə: Bu məqalədə məktəb yaşlı uşaqlarda emosional intellektin formalaşmasında musiqi dərslərinin rolu araşdırılır. Emosional intellekt uşağın öz hisslərini tanımaq və idarə etmək, başqalarının emosiyalarını anlamaq, sosial vəziyyətlərdə uyğun davranmaq bacarıqlarını əhatə edir. Musiqi təlimi isə ifadəlilik, dinləmə, empati qurma, yaradıcılıq və əməkdaşlıq kimi bacarıqları təbii şəkildə inkişaf etdirdiyi üçün emosional intellektin formalaşmasında mühüm vasitə kimi qiymətləndirilir. Araşdırma nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, ritm oyunları, musiqi improvizasiyası, qrup fəaliyyəti, vokal məşqləri və musiqi əsasında hekayə yaratma kimi metodlar şagirdlərin emosional özünüifadəsini əhəmiyyətli dərəcədə gücləndirir. Şagirdlərin musiqi əsərlərinin xarakterini anlamağa çalışması, melodiya vasitəsilə emosiyaları ifadə etməsi və kollektiv ifa prosesində əməkdaşlıq etməsi onların empati, sosial ünsiyyət və özünəinam səviyyəsini artırır. Nəticələr göstərir ki, musiqi dərslərinin sistemli və məqsədyönlü şəkildə qurulması uşaqlarda emosional intellektin inkişafına əhəmiyyətli töhfə verir. Buna görə də musiqi müəllimlərinə dərs prosesində emosional yönümlü metodlardan istifadə etmək və şagirdlərin emosional təcrübəsinə həssas yanaşmaq tövsiyə olunur. Musiqi əsərlərində xarakter və emosiyanın təhlili uşaqlarda empati bacarığının formalaşmasında xüsusi rol oynayır. Musiqi təliminin emosional inkişafı ilə inteqrasiyası həm tədrisin keyfiyyətini yüksəldir, həm də uşaqların harmonik şəxsiyyət kimi formalaşmasına müsbət təsir göstərir.

Açar sözlər: *Emosional intellekt, musiqi təhsili, şagirdlərin emosional inkişafı, empati və sosial bacarıqlar, musiqi pedaqogikası.*

1. GİRİŞ

1.1. Problemin arxa planı

Müasir təhsil sistemində şagirdlərin yalnız akademik bilikləri deyil, həm də sosial-emosional bacarıqları inkişaf etdirmək əsas prioritetlərdən biri kimi qəbul edilir. Sosial və emosional inkişafın mərkəzində duran emosional intellekt (EI) şagirdlərin öz hisslərini tanıması, tənzimləməsi, başqalarının emosiyalarını düzgün qavraması və sosial münasibətlərdə adekvat davranması üçün zəruri olan bacarıqlar toplusudur. Elmi tədqiqatlar göstərir ki, yüksək emosional intellektə malik

¹ Yasinli, Kh. Master's Student, Nakhchivan State University, Azerbaijan. Email: xanimyasinli2@gmail.com.

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1774-8814>

uşaqlar məktəb mühitinə daha sürətli adaptasiya olur, yaşadıkları emosional gərginliklə daha effektiv mübarizə aparır və akademik nəticələrdə daha yüksək göstəricilər əldə edirlər.

Musiqi dərsləri isə emosiyaların ifadəsi, paylaşılması və tənzimlənməsi üçün unikal imkan yaradan çoxşaxəli təlim mühitidir. Musiqi ritm, melodiya, dinamika və bədən hərəkəti kimi elementləri ilə emosional təcrübəni multimodal şəkildə təzahür etdirir və şagirdlərin həm fərdi, həm də sosial emosional bacarıqlarını inkişaf etdirməyə əhəmiyyətli şəkildə təsir edir. Bu səbəbdən musiqi təlimi emosional intellektin inkişafında xüsusi potensiala malik tədris sahəsi hesab olunur.

1.2. Tədqiqatın aktuallığı və əsaslandırılması

Dünya üzrə təhsil sistemlərində Sosial-Emosional Öyrənmə (SEL) konsepsiyasına artan diqqət musiqi dərslərinin bu sahədə oynadığı rolu daha da ön plana çıxarır. Musiqi eyni anda ritmi, melodiyayı, bədən hərəkətlərini, ifadəliliyi və kollektiv fəaliyyəti birləşdirən multimodal emosional təcrübə təqdim edir. Bu xüsusiyyət musiqi dərslərini emosional intellektin bütün komponentlərini inkişaf etdirmək üçün əlverişli meydançaya çevirir.

Lakin məktəblərdə musiqi təlimi çox zaman yalnız estetik və nəzəri biliklərlə məhdudlaşır və emosional yönümlü pedaqogikaya kifayət qədər yer verilmir. Buna görə də strukturlu, EI-yönümlü musiqi pedaqogikasının hazırlanması və tətbiqi təhsil üçün zəruri hesab olunur.

1.3. Tədqiqatın məqsədi

Bu tədqiqatın əsas məqsədi **musiqi dərslərinin emosional intellektin əsas komponentlərinin (özünüdərk, özünütənzimləmə, empati, sosial bacarıqlar)** inkişafına necə töhfə verdiyini araşdırmaqdır. Eyni zamanda musiqi təlimində emosional yönümlü pedaqoji metodların effektivliyini müəyyənləşdirmək hədəflənir.

1.4. Tədqiqat sualları

Bu araşdırma aşağıdakı suallara cavab tapmağı qarşıya məqsəd qoyur:

1. Musiqi dərsləri emosional intellektin hansı aspektlərini daha güclü şəkildə dəstəkləyir?
2. Emosional intellektin inkişafına ən çox töhfə verən pedaqoji metodlar hansılardır?
3. Kollektiv musiqi fəaliyyəti şagirdlərin sosial-emosional bacarıqlarına necə təsir edir?

2. ƏDƏBİYYAT İCMALI

2.1. Emosional intellektin nəzəri əsasları

Emosional intellekt anlayışı ilk dəfə Salovey və Mayer tərəfindən qabiliyyət modeli kimi təqdim edilmiş, daha sonra Daniel Goleman tərəfindən beş əsas komponentdən ibarət geniş modelləşdirilmişdir:

- özünüdərk
- özünütənzimləmə
- motivasiya

- empati
- sosial bacarıqlar

Bu modellər uşaqlarda emosional və davranış tənzimləməsinin mahiyyətini izah edir və EI-nin məktəb mühitində adaptasiya, sosial münasibətlər və ümumi şəxsiyyət inkişafına təsirini vurğulayır.

2.2. Musiqi təhsili emosional öyrənmə konteksti kimi

Musiqi emosiyaların səs, ritm və dinamik vasitələrlə ifadə olunduğu universal kommunikasiya formasıdır. Beynəlxalq tədqiqatlar (Schellenberg, Picado, Pereira və b.) göstərir ki:

- musiqi dərsləri uşaqlarda emosional tanıma bacarığını artırır,
- ritmik fəaliyyətlər özünütənzimləməni gücləndirir,
- kollektiv musiqi ifası sosial qarşılıqlı əlaqəni inkişaf etdirir,
- musiqi vasitəsilə emosional ifadə empati və sosial həssaslığı artırır.

2.3. Musiqi və emosional intellekt üzrə əvvəlki tədqiqatlar

Ədəbiyyatın təhlili göstərir ki:

- **kollektiv musiqi ifası** şagirdlərdə empati, əməkdaşlıq və qarşılıqlı anlaşma bacarıqlarını gücləndirir;
- **ritm və improvizasiya** uşaqlarda özünütənzimləmə, gərginliyin azaldılması və emosional sərbəstlik yaradır;
- **musiqi ilə hekayə yaratma** emosional ifadəni və yaradıcılığı artırır;
- **musiqi əsərlərinin emosional təhlili** emosiyaların tanınması və dərk edilməsini yaxşılaşdırır.

2.4. Tədqiqat boşluğu

Araşdırmalar göstərsə də, Azərbaycan təhsil sistemi kontekstində aşağıdakı boşluqlar mövcuddur:

- Musiqi dərslərində emosional intellektin inkişafına dair sistemli yerli tədqiqatların azlığı.
- EI-yönlü musiqi pedaqogikasının metodoloji çərçivəsinin olmaması.

Bu boşluqlar müasir dərslərdə emosional yönümlü musiqi təliminə ciddi ehtiyac olduğunu göstərir.

3. METODOLOGIYA

Bu araşdırma musiqi dərslərinin emosional intellektin inkişafındakı rolunu elmi əsaslarla izah etmək məqsədilə keyfiyyət yönümlü təsviri metodologiya əsasında qurulmuşdur.

3.1. Tədqiqatın Dizaynı

Tədqiqat deskriptiv-keyfiyyət yönümlü yanaşma çərçivəsində aparılmışdır. Bu yanaşma musiqi təlimində istifadə olunan pedaqoji üsulların emosional intellektin komponentləri ilə qarşılıqlı əlaqəsini sistemli şəkildə öyrənməyə imkan verir. Tədqiqat aşağıdakı mərhələləri əhatə etmişdir:

- musiqi təhsilinə dair elmi mənbələrin təhlili,
- müasir pedaqoji modellərin nəzərdən keçirilməsi,
- musiqi dərslərində tətbiq olunan metodların EI komponentləri ilə müqayisəli təhlili.

3.2. Məlumat Mənbələri

Araşdırmada istifadə olunan məlumatlar bir neçə əsas qrupa bölünür:

- emosional intellekt və musiqi təhsili üzrə elmi ədəbiyyat,
- məktəb musiqi dərslərində tətbiq olunan pedaqoji metodlar,
- Salovey və Mayer, Goleman və digər tədqiqatçıların təqdim etdiyi EI nəzəri çərçivələri.

Bu mənbələr emosional intellektin musiqi dərslərində necə inkişaf etdiyini anlamağa şərait yaratmışdır.

3.3. Analitik Yanaşma

Toplanmış məlumatlar tematik analiz metodu ilə işlənmişdir. Analiz prosesi iki istiqamətdə aparılmışdır:

1. emosional intellekt komponentlərinin müəyyənləşdirilməsi,
2. bu komponentləri inkişaf etdirən musiqi tədris strategiyalarının sistemləşdirilməsi.

Bu yanaşma EI-nin hər bir komponenti ilə musiqi tədris metodları arasındakı əlaqələrin aydın şəkildə təqdim edilməsinə imkan vermişdir.

4. ƏSAS MÜZAKIRƏ

4.1. Emosional intellekt komponentləri və musiqidə onların təzahürü

Emosional intellektin əsas komponentləri musiqi təlimində müxtəlif formalarda inkişaf edir:

Özünüdərk

Şagirdlərin melodiya və musiqi xarakteri vasitəsilə hisslərini ifadə etməsi onların emosional özünüdərkini gücləndirir.

Özünü-tənzimləmə

Ritm, temp, nəfəsə nəzarət və ifa intizamı uşaqlarda emosional tənzimləmə bacarıqlarını formalaşdırır.

Empati

Musiqi əsərlərinin emosional xarakterinin təhlili fərqli duyğuları anlama və başqalarının hisslərinə həssas yanaşma bacarıqlarını artırır.

Sosial bacarıqlar

Ansambl və xor ifası əməkdaşlıq, qarşılıqlı dinləmə, ünsiyyət və komanda məsuliyyəti kimi sosial bacarıqları gücləndirir.

4.2. Musiqi dərslərində EI-ni inkişaf etdirən pedaqoji metodlar

4.2.1. Ritm, hərəkət və improvizasiya

Bu fəaliyyətlər uşaqlara emosiyalarını sərbəst ifadə etməyə, gərginliyi azaltmağa və özünütənzimləmə bacarıqlarını inkişaf etdirməyə kömək edir.

4.2.2. Musiqi əsərlərinin emosional təhlili

Şagirdlərin musiqinin xarakterini müəyyən etməsi, emosional rəngləri izah etməsi empati və müşahidə qabiliyyətini artırır.

4.2.3. Kollektiv musiqi ifası

Birlikdə musiqi yaratmaq şagirdlərdə əməkdaşlıq, məsuliyyət, dinləmə bacarıqları və sosial uyğunlaşmanı gücləndirir.

4.2.4. Musiqi və hekayə əlaqələndirməsi

Musiqi əsasında hekayə yaratmaq şagirdlərin daxili emosiyalarını simvolik formada ifadə etməsinə şərait yaradır və yaradıcılıq qabiliyyətini artırır.

4.2.5. Vokal məşqlər və emosional ifadə

Nəfəsə nəzarət və vokal intonasiya emosional özünütənzimləməni gücləndirir, şagirdlərə emosiyaları səs tonu ilə tanıma və ifadə etmə imkanı yaradır.

4.3. Musiqi dərslərinin emosional intellektə təsirinin ümumi qiymətləndirilməsi

Aparılan təhlillər göstərir ki, musiqi dərsləri:

- şagirdlərin özünəinamını artırır,
- sosial ünsiyyət bacarıqlarını inkişaf etdirir,
- ritmik fəaliyyətlər vasitəsilə emosional gərginliyi azaldır,
- uşaqların emosional söz ehtiyatını genişləndirir və hisslərini daha dəqiq ifadə etməyə kömək edir.

Bu nəticələr musiqi təliminin emosional və sosial inkişaf üçün mühüm pedaqoji vasitə olduğunu təsdiqləyir.

5. MUSIQI MÜƏLLİMLƏRİ ÜÇÜN PRAKTİKİ TÖVSIYƏLƏR

Emosional intellektin musiqi dərslərində məqsədyönlü şəkildə inkişaf etdirilməsi üçün müəllimlər aşağıdakı praktik yanaşmalardan istifadə edə bilirlər:

1. Sosial-emosional öyrənmə (SEL) məqsədlərini musiqi kurikulumuna inteqrasiya etmək

Dərs planlarında emosional ifadə, empati, əməkdaşlıq və özünütənzimləmə kimi məqsədlərin ayrıca qeyd olunması tədris prosesinin daha şüurlu şəkildə qurulmasına imkan verir.

2. Çoxmodal tədris üsullarından istifadə etmək: ritm, bədən hərəkəti, hekayə qurma

Ritm və hərəkət birləşməsi emosional gərginliyi azaldır, hekayələndirmə isə şagirdlərin hisslərini yaradıcılıq yolu ilə ifadə etməsinə şərait yaradır.

3. Açıq emosional ifadəni təşviq etmək

Müəllim şagirdləri musiqi vasitəsilə öz hisslərini ifadə etməyə həvəsləndirməli, müxtəlif emosional vəziyyətləri melodiya, dinamika və intonasiya ilə təqdim etmələrinə imkan yaratmalıdır.

4. Psixoloji cəhətdən təhlükəsiz sinif mühiti yaratmaq

Şagirdlərin özünü sərbəst və təhlükəsiz hiss etməsi emosional öyrənmənin əsas şərtidir. Təhlükəsiz mühit empati, qarşılıqlı hörmət və dəstəyi gücləndirir.

5. İfa və məşqlərdən sonra strukturlaşdırılmış refleksiya təşkil etmək

Şagirdlərin ifa zamanı nə hiss etdikləri, musiqinin hansı emosiyaları oyatdığı və kollektiv ifa prosesində hansı sosial təcrübələri qazandıqları haqqında danışmaları emosional dərk səviyyəsini yüksəldir.

6. Yaşa uyğun və emosional baxımdan müxtəlif repertuar seçmək

Uşaqların inkişaf səviyyəsinə uyğun, həm kədər, həm sevinc, həm də həyəcan kimi müxtəlif emosional palitranı əhatə edən musiqi nümunələri emosional zənginlik yaradır və empati bacarıqlarını gücləndirir.

6. NƏTİCƏ

Aparılmış araşdırma göstərir ki, musiqi dərsləri məktəb yaşlı uşaqlarda emosional intellektin inkişafı üçün mühüm pedaqoji potensiala malikdir. Musiqinin emosional məzmunu, ritm və melodiya vasitəsilə hisslərin ifadəsi, həmçinin kollektiv ifa zamanı yaranan sosial qarşılıqlı əlaqə EI komponentlərinin — özünüdərk, özünütənzimləmə, empati və sosial bacarıqların — güclənməsinə əhəmiyyətli təsir göstərir.

Ən yüksək nəticələr musiqi dərsləri **sistemli, məqsədyönlü və emosional yönümlü** metodlarla təşkil olunduqda əldə edilir. Bu cür pedaqoji yanaşma şagirdlərin sosial ünsiyyət bacarıqlarını, psixoloji rifahını və özünəinamını artırır.

Nəticələr həmçinin göstərir ki, emosional intellektə yönəlmiş musiqi pedaqogikası müəllim hazırlığı və tədris proqramlarının yenilənməsi üçün mühüm istiqamət təşkil edir. El-yə integrasiya olunmuş musiqi təlimi müasir təhsil tələblərinə cavab verir və uşaqların harmonik, emosional cəhətdən sağlam şəxsiyyət kimi formalaşmasına töhfə verir.

Ədəbiyyat siyahısı:

Abdullayeva, R. (2017). *Uşaqlarda emosional inkişafın pedaqoji aspektləri*. Bakı: Elm və Təhsil.

BABAZADE, Z. (2024). MODERN EĞİTİM SİSTEMİNDE AKTİF ÖĞRENME YÖNTEMLERİNİN UYGULANMASI.

Babazade, Z. (2025). Literary-critical view of the prominent Azerbaijani scholar MF Akhundzada: The first systematic examples of literary theory. *Acta Globalis Humanitatis et Linguarum*, 2(2), 38-42.

Əliyeva, S. (2018). Musiqi təlimində şagirdlərin sosial-emosional bacarıqlarının inkişafı. *Pedaqoji Araşdırmalar Jurnalı*, 6(2), 45–52.

Glenn Schellenberg, E. (2011). Music lessons, emotional intelligence, and IQ. *Music Perception*, 29(2), 185-194.

Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence*. New York: Bantam Books.

Jia, C., & Ayob, A. (2025). The Benefits of Emotional Intelligence in Developing a Strong Foundation for Musical Experience. *ICCCM Journal of Social Sciences and Humanities*, 4(1), 21-25.

Köhnəliyev, M. (2019). Musiqi dərslərində integrativ yanaşmaların tətbiqi. *Musiqi və Pedaqogika*, 4(1), 22–29.

Küpana, M. N. (2015). Social emotional learning and music education. *SED-Sanat Eğitimi Dergisi*, 3(1), 75-88.

McGinnis, E. J. (2018). Developing the emotional intelligence of undergraduate music education majors: An exploratory study using Bradberry and Greaves' (2009) Emotional Intelligence 2.0. *Journal of Music Teacher Education*, 27(2), 11-22.

Picado, M., Pereira, C., & Castilho, L. C. (2022, June). Emotional intelligence and self-regulation in the teaching and learning process of music ensemble with singing. In *Meeting of Research in Music, Arts and Design* (pp. 712-732). Cham: Springer International Publishing.

Quliyev, İ. S. (2012). *Musiqi inkişafı və musiqi tərbiyəsi*. Bakı: Təhsil Nəşriyyatı.

Sadiqzade, Z. (2024). The Impact of Music on Language Learning: A Harmonious Path to Mastery. *EuroGlobal Journal of Linguistics and Language Education*, 1(1), 134-140. <https://doi.org/10.69760/zma1bn56>

Salovey, P., & Mayer, J. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, 9(3), 185–211.

Received: 01.11.2025

Revised: 03.11.2025

Accepted: 12.12.2025

Published: 13.12.2025